

EESTI DRAAMATEATER

Eesti Draamateatri ajaleht nr 2, oktoober 2008

Madis Kõiv

KUIDAS VOOLAB KÕIVU AEG?

LUULE EPNER

Jaak Rähesoo on pidanud Madis Kõivu kui teatrikirjaniku suurimaks teeneks subjektiivsuse suurendamist, millega tema looming seisab vastu publiku-sõltuvat teatrit alati ohustavale konventsionaalsusele või rutiinile. Too subjektiivsus haarab ka Kõivu näidendite ajapoeetikat. See on mitmeti ebaharilik isegi modernistlike uuenduste taustal, mis on meid harjutanud hüpetega ühest ajatasandist teise, sündmuste vaba järjestamisega jms. Aja relatiivsusest on Kõiv füüsikuna hästi teadlik, kuid filosoofina rõhutab, et aja loomus on miski, mida füüsika ei ava. “Aja ajalisust” uurib ta oma kirjanduslikes tekstides, muu hulgas näidendites. Sestap pole Kõivu ajapoeetika pelk võtete tulevärk, pingestamaks lugu või tegelaste suhteid, vaid viis tegelda aja kui metafüüsilise probleemiga.

Mitmed Kõivu näidendid on pealtnäha klassikalisel moel ajaühtsed: lavategevus näib mahtuvat paari tunni või pisut pikema aja sisse. Nii on “Tagasitulek isa juurde” jagatud viieks pooltunniks (pluss üks veerandtund), mis langeb üsna hästi kokku teatrietenduse tavalise pikkusega, “Filosoofipäev” kulgeb ühe päeva hommikust õhtuni, nagu ka “Küüni täitmine” jne. Kuid nendegi näidendimaailmade ajamahutavus on hämmastavalt suur. Eeltingimuseks on kindlalt paika pandud “algasetus” ehk mõni eriti tähenduslik ruum, kust aeg liikvele läheb ja hargnema hakkab – Tagasituli lapsepõlvkodu, legendaarne Werneri kohvik (“Lõputu kohvijoomine”) vm. Läbi ruumi kulgev aeg ei liigu lineaarselt, vaid järgib sageli keskse tegelase mälu või kujutluse tujusid, ning see liikuv aeg võib hõlmata terveid aastakümneid – elulugusid ja ajalugusid. Selgeid piire ajatasandite vahele ei tõmmata, neil lastakse pigem sulanduda ja seguneda. Kõivu aeg ei kihuta joonelt minevikust tulevikku, vaid on pigem valitsetud minevikust, mis tahab tagasi tulla: see on pideva kordumise, juba-olnu tagasipöördumise, või igavesti kestvate seisundite aeg. Kestab heinaajamine (“Küüni täitmine”), kestab lõunasöök (“Tagasitulek isa juurde”), kestab kohvijoomine kohvikus (“Lõputu kohvijoomine”), kestab sõda (“Stseene saja-aastasest sõjast”), ja lõppu neil ei tule. Muidugi ei kesta nad ühetaolise monotoonsusega, vaid imavad endasse väliste reaaside muutumise, võimude vahetumise, seltskondade teisenemise jms. Kuid oluline ja tähenduslik on nii isikliku kui ajaloolise aja lõppemise, s.o mingi lõpetava lahenduseni jõudmise võimatus. Tegevus ei jõua õieti kuhugi välja, vaid pöördub iseendasse tagasi, nii et aeg jääb käima kõivuliku igavese tagasituleku teed pidi, andes elu- ja ajaloole müüdi tähenduse. Nii et võib öelda: Kõivu aeg voolab voolamata, liigub liikumata, on kogu aeg uus ja kogu aeg sama. Selle aja loomus on paradoks.

“L MADIS KÕIV LÕPUTU KOHVIJOOMINE”

Lavastaja **Priit Pedajas**, kunstnik **Riina Degtjarenko**, muusikaline kujundaja **Ardo Ran Varres**, heliefektide autor **Tauno Makke**. Saksa luulet tõlkinud **Indrek Hirv** ja **Laur Lomper**. Esietendus 5. oktoobril endise Heliose (Oktoobri) kino saalis.

Osades: Lembit Ulfsak, Jaan Rekkor, Maria Avdjushko, Tõnu Oja, Taavi Teplenkov, Martin Veinmann, Laine Mägi jt.

Madis Kõivu seni lavastamata näidendi tegevus toimub W kohvikus 20. sajandi algusest 21. sajandini. Kõigil ajastutel, ajalootormidest hoolimata on kohvikuelus ja -jutus midagi püsivat. Ikka istub nurgalaua hämaruses Stammgast, olgu linnas pommitamine või põlegu kohvik, sagigu ta ümber saksa või vene mundrid, akadeemilised isikud või seltskonnategelased, nkvd-lased või eurokarjeristid. Ajast aega astub kohvikusse Uustulnuk. Igal ajal kostab tagatoast Poeedi hää! oma uusi luuletusi lugemas. Ikka toob Ettekandja aroomaatsed kohvi ja maitsvat veini. Daamide lauas kobrutab linnaklatš. Ja Magister ei ole veel selgusele jõudnud, milline riigikord ja riik parasjagu valitseb ja ei julge selle pärast suud lahti teha. Ikka taotakse malekella, kolistatakse tassidega, vahetatakse uudiseid, loetakse luulet, võetakse napsi: „Uue raha ja võimu tervituseks ning vana mälestuseks, joogem kohvi ja seda teist, mida meie sõber lahkesti meenutas – ilma igasuguse raha ja formaalsuseta, niipalju kui joodavat jätkub ja voolujoonestagem end järjekordsete hoovuste ja vooluste järgi!”

WERNER JA VERNERISTID

Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule õppetoolis on PILLE VAHTMÄE kaitsnud bakalaureusetöö „Füüsilisest ruumist pärimusruumini Werneris kohviku näitel“, mis käsitleb Wernerit kui kohta oma identiteedi ja lugudega. Töö käigus küsitletud kunagiste verneristide Ain Kaalepi, Enn Lillemetsa, TÜ emeritprofessorit Eduard Väärit jt mälestustest tuleb esile eriline õhkkond, mis oli vabameelne ja intellektuaalne, mille seltskonnaelu skandaalikesed said anekdootideks, mille stammkunded hoidsid kokku isegi peale kohviku hävimist tulekahjus 1983. aastal. Werneris kõrge oli 20.-30. aastatel, kui see oli Tartu kultuurielu tuiksoon ja seltskonna peamine kogunemiskoht. Kohvikuid külastati aktiivselt sealse avaliku suhtlemisruumi, neutraalse kohtumispaiga, asjaajamise, kehakinnitamisega ja värske ajalehtedega tutvumise, ise nähtaval olemise ja kontaktide loomise võimaluste pärast. Artur Adsoni „Siuru-raamatus“ on järgmine tähelepanek: „Selle aja kulutamise poolest, mis Tartus kohvikutes ära raisati, ei pääsenudki Tallinn Tartuga võistleva. Tartus käidi nimelt kaks korda päevas aega viitmas: enne lõunat laks ajakest ja pärast lõunat kas või õhtuni, jälle hea arv kalleid elutunnikesi. Tallinnas piisas inimestele ühest viibimisest kohvikus ja sedagi mitte iga päev. Tartus mõni mees päris elaski, nagu näiteks Alle ja rida malehaiged Werneris tagaruumis, seal taoti šahhi ja matti hommikust õhtuni ja suitsetati end omaenese tubakavingus suitsurääbisteks.“ (Artur Adson, „Siuru-raamat“, 1949) Tolleaegse Tartu seltskonna- ja kultuurielu ammendamatu allikas on Elo Tuglase „Tartu päevik“ (trükk avaldatud 1996 ja 2008). Werneris stammkunded hulkasid neil aastatel rohkelt prominentseid isikuid, seda Pallase, Kirjanike Seltsi, arbuute jm ringkondadest. Omavaheline tihe läbikäimine kätkes endas aatekaasluse kõrval ka arvete õiendamise ja keelepeksu. Käärimisi Werneris seltsielus võisid põhjustada loomeinimeste haavatav natuur ja kahe-

kolmekümnenendatele iseloomulik otsekoheusus, kui kõne all oli näiteks mõni ajakirjanduses ilmunud lugu või arvustus kindla autori aadressil. Keervalised situatsioonid polnud boheemlikus ringkonnas kuigi tavatud. Taolised ajastust kantud avalikud-siirad arveteklaarimised löid aluse lugudele, mis kaaskohvikuliste suus liikvele läksid ning Werneris aegamisi legendidega ümbritsesid. Üks legendaarsemaid verneriste oli Friedebert Tuglas, kellel oli kohvikus oma kindel laud (Eduard Vääri sõnul oli see „vaguni“ eelviimases lahtris), mille tagant „Loomingu“ toimetajat hõlpsalt tabada võis. „Fr. Tuglas oli /.../ avalik isik ja ta elas avalikult: oli teada, et enne lõunat nii kella 12 paiku ilmub ta kohvikusse ja kes soovib, astugu ligi. /.../ Ja õhtul tuli Tuglas uuesti teist puhku kohvikusse, ka siis oli võimalus käsikirja asjus rääkida.“ (Daniel Palgi, „Friedebert Tuglas jalamehena“, Looming nr 2, 1986) Nõukogude ajal, kui kohvik kandus ametlikult „Tartu“ nime, võimude poolt omistatud halb kuulsus ei peletanud vabameelseid püsikülastajaid harjumuspärasest istumis- kohast eemale. Nuhkide kohalolust oldi teadlikud ja arvestati tõsiasjaga, et oma suuvärki rohkem kontrollima peab. Osa jutustajate sõnul polnud julgeolekule allkirja andnute nimed mitte alati teada, ent üks ettevaatlikkusele manitses juba nimetu teadmise. Eduard Vääri tõdemuse järgi polnud boheemlaslik seltskond kuigi taltsutatav. Enn Lillemets rõhutas, et pealekaebajatega arvestamine kippus teinekord tahaplaanile jääma, kui inimesed hoogu minnes pinget lõdvemale lasksid. Werneris kerkis üles teemasid, millest oluoks targem vaikida. Ain Kaalep on meenutanud, et 50. aastate teine pool ja 60. aastate algus oli Werneris Artur Alliksaare aeg. Tema istus Werneris ja isegi luuletas seal, ja võis ka kõva häälega oma luuletusi ette kanda. Alliksaare peale olid nuhid kaevanud ja paar korda – nagu hiljem selgus – oli julgeolek teda ka hoiatanud. Alliksaar laveeris teemade tõstatamisel tabu ja lubatava piiril, olles ilmselt piisavalt tark oma sõnastust jälgima, ent õrritas julgeolekut vangiaastate ja loomingukeelu kiuste vabameelsete mõtteavaldustega. Kuna

Alliksaare sürrealistlikku vabavärsis luulet nõukogude ajal trükkis ei avaldatud, oli tema jaoks Werneris oma luule lugemine eksistentsi küsimus. Nii Artur Alliksaare kui Madis Kõivu üks lähedasi sõpru oli Rein Sepp, luuletaja ja tõlkija, tuntud kui muinasgermaani eeposte eestindaja. Rein Sepa telefonikõned Hitlerile on üks verneristide seas ringlevatest legendidest. Ain Kaalepi meenutuste järgi olla ta välja jõudnud Hitleri adjutantini, kuid Rootsi kuningat ei õnnestunud kätte saada (Ain Kaalep, „Lugusid Rein Sepast“, ettekanne Rein Sepa 75. sünniaastapäevale pühendatud konverentsil, 1996). Madis Kõiv on Rein Sepast kirjutanud: „Lüheldane ja kuivetonud, veidi kühmus (asjaolu, mis ei vääri erilist süvenemist) ja kaabu ehk liigagi silmil, sest päike paistab kuskilt majadevahelisest pilust seisjale vastu, jalad harkis, kuigi positsioon seda iseendast vaevalt nõuab, pea ettepoole, alahuul välja sirutatud, veidi rippu, mis pilgule annab aga kaalu ja raskust, hoiab seda paigal ja fikseerib, loob vaatepunkti. Pabeross – „Belomor“ enamasti (kui leidub veel sellist) – näppude vahel, millest ühes rohekas-halli kiviga sõrmus, nimetissõrm veidi konksu nagu haak, kulliküüs. Viimne ipiklane, viimane viimsete hulgast, neist vanadest ja põlistest, kes nüüd juba ammugi on kadunud, läinud kaugemale, kui me aimata ja arvatagi mõistame.“ („Viimne ipiklane“, Keel ja Kirjandus nr 4, 1991) Werneris istumine polnud ideoloogiliselt keerulistel aegadel kõigile ühtviisi võimalik. Kui amet nõudis laitmatut mainet, ei tasunud soodsast asukohast ja muudest hüvedest hoolimata Wernerisse asja teha. Kohvikus ringlevat seltskonda ei peetud nõukogude võimu suhtes kuigi usaldusväärseks. Artur Alliksaare laudkonda kuulusid sagedamini 1950. lõpul ja 1960. alguses ülikoolis studeerinud tulevased luuletajad Paul-Eerik Rummo, Andres Ehin, Jaan Kaplinski. Tõika, et Werneris eri põlvkondade esindajad teineteise seltskonnast lugu pidasid, peeti ajastu vooruseks. Kohvikul oli generatsioonide kokupuutepinnana vaieldamatult märkimisväärne roll. Kuid legendaarset *tartu vaimu* seostati ennekõike 1920. ja 1930. aastate haritlaskonna aktiiviga. Kui vanema intelligentsi aeg ümber hakkas saama, taandus kohvikust ka miski, mida see endas üle poole sajandi kandnud oli. Olgugi, et pealekasvava põlvkonna vaimsus oli aja kulgedes teisenenud, leidus põlengueelses kohvikus veel omajagu tegusat boheemlaskonda. Tudengid töid kohvikusse oma vaated ja ellusuhtumise, ent päev-päevalt kõrvuti istudes ja (varasemate) püsikundedega lävides võeti staažikamate verneristide maneeridest üht-teist üle, mistõttu ei lagunenud sealne aura kohviku hävimise eel kunagi täielikult. Veel 1950. ja 1960. aastatel mahutas Werner uusi tulijaid, ent aja jooksul läks üha teravamaks istekoha probleem. Välja oli kujunenud püsikülastajaskond, kelle jaoks Werneris istumine oli päeva pärisosa. Harjumuspäraselt tutvusringkonnale kohti hoides ei pandud ehk tähelegi, kuidas kunagine eriealisuse poolest silmapaistnud seltskond muutus vananevaks ja kindlapiiriliseks. Küll aga täheldasid seda 1970. aastatel Tartusse tulnud üliõpilased ja leidsid Ülikooli kohviku Wernerile sobivaks alternatiiviks. Ka verneristide seas leidus aeg-ajalt Ülikooli kohvikusse põikajaid. Ju sai nii mõnigi aru, et noorus – ja sellega koos ka spontaansed vabavärsilugemised – hakkas mujale koonduma.

Poeet - Taavi Teplenkov

KIRJANIKUD KOHVIKUTES

KARL MARTIN SINIJÄRV

Kirjanike kohvikusuhtlus on parasjagu ajaloo- ja legendihõnguline asi, järelikult sobib teatrilavale istutada küll. Ma olin üsna laps, kui vana Werner maha põles, aga häguselt mäletan, et päris pisi-kese poisina sai Tartus käies ka Wernerit väisatud, kohupiimakooki söödud ja maletajaid kaedud. Tallinnast ja endassepuutuvamalt mäletan kaheksakümnenendate keskpaiga Pegasuse kolmapäevaseid kirjandusõhtupoolikuid. Aga edasi on kirjanduslikud kogemused juba üsna paljude kõrtsilikumate paikade vahele jagunenud – ning needki kohad tänaseks kas sulgunud või tundmatuseni muutunud. Tartu Humal, Püssirohukeldri külgbaar, Sini- ja Salamandria, Rüütli kelder, Illegaard, Tallinnas näiteks Tehas 43. Eks piir kohviku ja kõrtsi vahel muutunud häguseks juba üheksakümnenendate algul ning nii-ütelda klassikalisi kohvikuid pole tänagi just palju võtta. Ning kui ongi, ei pruugi neis tingimata kirjanikke näha. Tuleb ka tunnistada, et pärast suitsetamiskeelu jõustumist on kõik kohad teistsugused. Lõunatamiseks kindlasti sobivamad, aga pikkadeks boheemlikeks aruteludeks mitte tingimata. Ka on mitmesuguseid istumispäigakesi ühelt poolt päris palju, mis võimaldab erinevatel seltskondadel linnasüdame eri otstes omi asjakesi eraldi ajada, teisalt säherdust asutist, mis tõmbaks ligi hästi paljusid loomingulisi tegelasi, väga ei olegi. Ei välista, et varem või hiljem tekib. Just nimelt tekib, sest tekitada on püütud ju palju kordi ja paljude poolt, aga vaim läheb teadagi isepäi ja ikka sinna, kuhu ise tahab. Läheb uuele ringile ka sõber ajalugu ning ma usun küll, et me silmad näevad kohvikukultuuri uut tulemist uuel tasemel ja tasandil. Seniks aga leppigem virtuaalpildiga lavalaudadelt ning ärgem laskem mälestusel kaotsi minna – kohvijoomine on teadagi lõputu.

ESIETENDUS

“NIKOLAI JEVREINOV
KÕIGE TÄHTSAM”

Lavastaja **Hendrik Toompere**, kunstnikud **Sander Põldsaar** ja **Anu-Laura Tuttelberg** (EKA üliõpilased), vene keelest tõlkinud **Ülev Aaloe**.
Esietendus 23. novembril Heliose kinos (Sauna tn 7).

Mängivad lavakunstikooli XXIV lennu üliõpilased Mait Joorits, Mikk Jürjens, Lauri Kaldoja, Marta Laan, Roland Laos, Marko Leht, Kertu Moppel, Jekaterina Nikolajeva, Liis Proode, Liisa Pulk, Katariina Ratasepp, Artur Tedremägi, Jüri Tiidus, Mihkel Tikerpalu, Hendrik Toompere, Kristjan Üksküla, Sandra Üksküla.

ÜLEV AALOE

Vaevalt Nikolai Jevreinovi nimi laiemale teatripublikule praegu midagi ütleb, kuigi tegemist on ühega suurtest vene teatriuundajatest Stanislavski, Meierholdi ja Vahtangovi kõrval. Kuid Eesti teatriajaloos on sel mehel oma kindel koht. Lööme lahti Lea Tormise „EESTI TEATER 1920–1940“ ja leiame sealt sellise lause: „*Sajandi alguse Euroopa, eriti vene teatri mõjudest kõneleb 20-ndate aastate eesti teatris ka elu ja teatri segunemise rõhutamine, maskimängu, karnevalistihia lavaletoomine – Paul Sepa loomingus ilmnevad need jooned Jevreinovi näidendi „Kõige tähtsam“ lavastuses (1922, A. H. Tammsaare tõlge).*“ Jevreinovi tuntuim näidend „Kõige tähtsam“ oli esietendunud Peterburis vaid aasta varem ja saavutanud Venemaal tohutu menu. Kuid möödus veel mitu head aastat, enne kui see vallutas maailma teatrimetropolide Pariisi ja New Yorgi kuulsaimad lavad. Nikolai Jevreinov sündis Moskvas 1879. aastal aadliperekonnas, üldhariduse lahutamatuks osaks olid seal ka kaunite kunstide õpingud. Sajandi algul õppis Jevreinov Peterburi Konservatooriumis, tegi endale varakult nime ka omanäolise dramaturgina, siis lõpetas Ülikooli õigusteaduskonna ja töötas 1910. aastani juristina, seejärel aga pühendus täielikult teatrile. Tema sulest on ilmunud üle kolmekümne näidendi, samuti poleemilisi teatriteoreetilisi raamatuid. Ta tegutses nii lavastaja kui ka heliloojana ning tundis end koduselt vene futuristide ja avangardistide seas. Tema sõpruskonda kuulusid Chagall ja Majakovski. Teater ei olnud Jevreinovi jaoks puhtalt kunstiline nähtus, pigem osa inimese põhivajadustest. Mängivad lapsed, sõjaväeparaadid ja vanad rituaalid olid tema jaoks inimese eneseväljenduse ilminguteks, sooviks muuta argipäev teatriks. Tema meelest on elu ja teater sageli üks ja sama, ja inimene mängib neis mõlemas just seda rolli, mis talle on antud. Nendest põhitõdedest lähtusid ka Jevreinovi teatritekstdid ja lavastused. Ta tundis end võrdselt kodus nii keskaja, renessansi kui baroki teatristiilides, juhtis 1907 – 1912 Peterburi Vana Teatrit (Starinnõi Teatr), samas aga tegeles edukalt teatriuundusega, viljeledes nii suurtel kui ka väikestel lavadel oma nn „monodraama“ ideed, mille olemus seisneb selles, et teatrilaval toimuv muutub „minu draamaks“, st vaataja enda draamaks, ja temast saab seeläbi näidendi tegelane. Seda ideed teenib ka „Kõige tähtsam“, kus näitlejaile tehakse ettepanek loobuda teatrist ja hakata mängima teatud rolle tegelikus elus, et kaasinimeste päevi helgemaks muuta.

Jevreinovi ampluaa oli erakordselt lai, otsingutest lavalise groteski vallas väiketeatrites („Lõbus Teater“ ja „Kõverpeegel“) kuni massilavastusteni: Oktoobrirevolutsiooni

kolmandaks aastapäevaks lavastas ta 8000 osatäitjaga vaatamängu „Talvapäee vallutamine“ (1920). Aga poliitiline võimuvõitlus riigis muutus üha teravamaks ja individualistlikud kunstiotsingud üha vastuvõetamatuks. Nii pidaski Jevreinov targemaks emigreeruda 1925. aastal Pariisi, kus ta ka 1953. aastal suri. Vahetult enne surma valmis tal ulatuslik uurimus vene teatri ajaloost.

Kuid „kuuendiku jaoks kogu planeedist“ oli tema nimi määratud unustamisele. Teosed rändasid erifondidesse, ka Nõukogude Eestis. Eriti kummaline on mõelda, et Tammsaare „Kõige tähtsama“ tõlkest ei õnnestunud allakirjutanul leida jälgegi. Ei muuseumifondides ega uurijate teadvuses. Ja nii tuli see tõlge uuesti ette võtta, andku Tammsaare mulle andeks. Rahvusraamatukogus leiduv venekeelne „Samoje glavnoje“ on muide trükitud Revelis...

Jevreinovi taasavastamise au kuulub rootsi nimekale lavastajale Suzanne Ostenile, kelle väga teatraalne, mänguline ja fantaasiarikas käekiri on otsekui Jevreinovi teatriideede õigsuse kinnituseks loodud. Juhtusin nägema Osteni lavastust Rootsi teatribiennaalil 2003, mis oli vaieldamatult kahe aasta Rootsi parimaid teatrilavastusi tutvustanud festivali tipuks. Sealt said uue impulsi Jevreinovi lavastamiseks mitmed Euroopa riigid, ka Soome ja Eesti.

ESIETENDUS

“PETER SHAFFER
LEEKRÜÜBE”

Lavastaja **Priit Pedajas**
Kunstnik **Riina Degtjarenko**
Esietendus 9. novembril endises Heliose kinos (Sauna tn 7).

Osades: Maria Klenskaja, Kersti Kreismann, Hilje Murel, Guido Kangur.

Peter Shafferi „Leekrüübe“ on intelligentne komöödia kahest naisest, kellest üks on kaotanud oskuse unistada, teine teeb seda ehk liigagi palju. Siiski ühendab neid armastus ajaloo, kunsti ja Inglismaa kaunite hoonete vastu.

Seda näidendit ajaloo ülevusest, fantaasiast ja teatraalsusest lavastati esimest korda Eesti Draamateatris 1995. aastal. Tookord mängis ülevoolava fantaasiaga Lettice’it Maria Klenskaja, kuivikust Muinsuskaitsefondi ametnikku Kersti Kreismann. Nüüd näeme neid vastupidistes rollides.

Draamateatri remondi tõttu esietendub „Leekrüübe“ Heliose kinos, kuid seda mängitakse mitmel pool üle Eesti, novembrikuus Türil, Räpinas ja Pärnus.

EMTA XXIV lend

Foto: Herkki-Erich Merila

Kersti Kreismann ja Maria Klenskaja „Leekrüüpe“ 1995. aasta lavastuses

"P

JUAN RULFO PEDRO PÁRAMO"

Lavastaja ja dramatiseerija **Ingomar Vihmar**, kunstnik **Ervin Õunapuu**, kostüümikunstnik **Jaanus Vahtra**, hispaania keelest tõlkinud **Tatjana Hallap**. Esietendus jaanuaris 2009 Eesti Draamateatri suures saalis.

Osades: Ivo Uukkivi, Mait Malmsten, Kersti Kreismann, Guido Kangur, Lembit Ulfsak, Merle Palmiste, Kaie Mihkelson, Laine Mägi, Kleer Maibaum (külalisena), Ita Ever, Tõnu Aav, Kristo Viiding, Hilje Murel, Tiit Sukk, Viire Valdma, Ester Pajusoo, Mari Lill, Mari-Liis Lill, Uku Uusberg, Anti Reinthal, Mihkel Kabel.

Novembris algavad Draamateatris proovid mehhiko kirjaniku Juan Rulfo „Pedro Páramo“. Lavastaja Ingomar Vihmaril on „Pedro Páramo“ lavastamine mõttes olnud juba ligi kümme aastat, kuid lavastaja enda sõnul hea aeg ja sobivad kokkulangevused see ära teha on kätte jõudnud just praegu.

INGOMAR VIHMAR

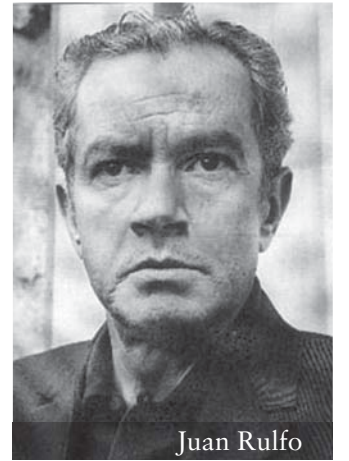
On üks mees, Juan Perciado, kes tuleb peale ema surma otsima oma isa, Pedro Páramot, mõisnikku ja küla valitsejat. Ema koduküla Comala on alla käinud ja maha jäetud, seal ei ela enam kedagi – peale surnute. Kuid tegelikult pole vahet surnute ja elavate maailmal, surm on elu loomulik osa ja maailm surnute ja elavate jaoks seesama. Tegelikult polegi olemas tulevikku või minevikku, elu ja surma, on olemas pragune hetk, kus kõik eksisteerib ühekorraga. Nii nagu surmatantsus oleme me kõik ühte ringi seotud ja võrdsed, elus ja surmas, minevikus ja olevikus. Me väidame, et on olemas

käegakatsutav reaalsus, ja illusioon. Aga mis on mis? Võib-olla on hoopis esemed meie ümber illusioon, ja energia, mida me silmaga ei näe, tegelik reaalsus. „Pedro Páramo“ tekstina on uskumatult rikas – maagiline ja reaalne, ilus ja süinge, hale ja koomiline ning kõik see on laetud võimsa seksuaalse energiaga. Kui otsida poliitilisi paralleele, siis Pedro Páramo on oma mentaalselt üks ehtne poliitik. Ta lihtsalt ütleb, et asjad on nüüd nii. Kust võtab õiguse ütelda, et need maad või see naine on nüüd tema omad? Pedro Páramo lihtsalt võtab endale tugevama õiguse. Ta lihtsalt otsustab nii. Muidugi pole ta mingi erand, sellised „otsustajad“

inimesed valitsesid ja valitsevad Mehhiko külasid ja talupoegi. Ja valitsevad tegelikult praegu meidki. Mehhiko lugu mehhiklastest võib pealtnäha tunduda eksootiline. Tegelikult on nad samasugused inimesed nagu meigi. Ehk on meil ladina-ameerika lugu appi võttes võimalik oma mõttemustreid nihestada, tunnetada teistsuguse reaalsuse võimalikkust.

Juan Rulfo (1918-1989) on maagilisest realismist mõjutatud mehhiko kirjanik, stsenaarist ja fotograaf. Ta on avaldanud vaid kaks raamatut: lühijuttude kogu „Leegitsev ljaano“ (*El llano en llamas*, 1953) ja romaani „Pedro Páramo“

(1955, e.k. 1979), kuid Rulfot peetakse Ladina-Ameerika kirjanduses sama mõjukaks autoriks maailmakirjanduse suurkujude Gabriel García Márquezi või Jorge Luis Borgesega.

Juan Rulfo

K

KAIE MIHKELSON – 60 12. OKTOOBRI

Armas Kaieke!

Maailmas on ärevad ajad. Teatris liigub aeg isemoodi. Elus on enamasti segased ajad. Vahel on suur vaikus ja siis mõtled – et kui jälle mõlluks läheb –, kellega luurele minna. Mina läheks Sinuga, sest sa tasakaalustad mind. Sa oled tugev, julge, heas füüsilises vormis ja vastupidav. Ja sul on veel palju omadusi, mida minul pole. Oleme koos mõned lahingud läbi käinud ja eluga pääsenud – keskea kriisidest läbi prügimäe abielulahutuse. See viimane oli eriti ränk ja ma olen tänulik, et Sul jätkus kannatust ja kainet mõistust, kui minul pilt taskusse läks.

Ka paljud „väärt mehed“ on sinu peale lootnud – Lembit, Sass, Evald, Hendrik, Tiit, Margus ja kes veel. Mehed tunnevad hea naise ära, Kaieke. Ja ilus oled Sa ka – kas seelikus või pükstes – alati jääb pilk peale.

Ühesõnaga, ma soovin, et meie omavaheline väike ühendus „Tuul ja Nool“ ei väsiks ja oleks ikka teineteisele toeks nii heas kui kurjas.

Kallistan Sind ikka ja alati.

Sinu Ülle Kaljuste

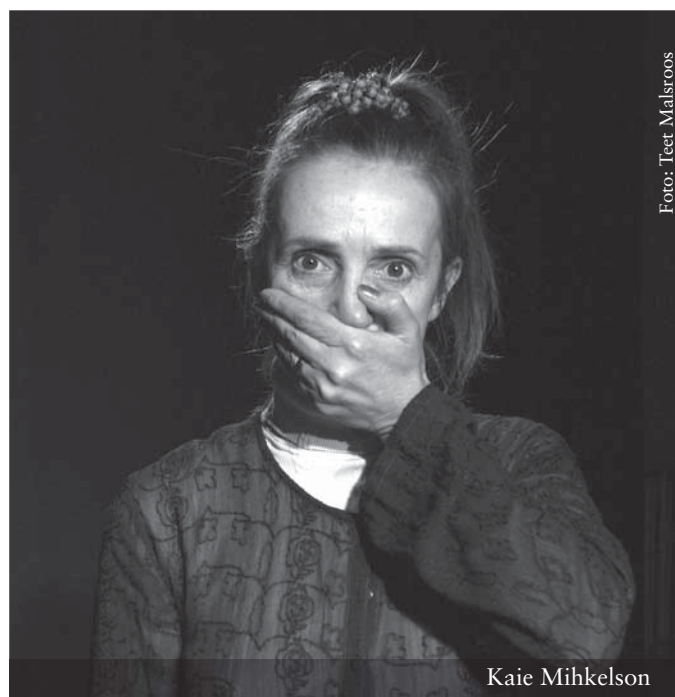

Foto: Teet Malsroos

Kaie Mihkelson

TEATRI LUGU

"P

PILVEDE VÄRVID" – 25

LILIAN VELLERAND

Kakskümmend viis aastat tagasi esietendus Jaan Kruusvalli „Pilvede värvid“. Lavastus, millega anti 1983. kuni 1989. aastani 250 etendust rohkem kui sajale tuhandele vaatajale.

Kuidas juhtus – seda on veerandsajandi jooksul imeks pandud ja peetud –, et aastakümneid kehtinud poliitilise tabu lõhkunud kunstitegu jäikadest tsensuurivärvadest läbi mahtus. Seni kehtiva võimu poolt rahvavaenlasteks põlatud pagulased, kes 1944ndal üle mere põgenesid, olid – nagu Balti teatrikevad Vilniuses kõnepuldist maha õeldi – selle lavastusega oma inimeseks olemise õigused tagasi saanud. Nii juhtuski, et laulvas revolutsioonis lahvanud ühismeel ja -tunne juba tükk aastaid varem

etendusest etendusse tasakesi hõõgus. See, kuidas seal pagejaid teele saadeti, räägiti ja lauldi – aga laulud olid lihtsad, tunded, ühehäälsed, nagu eesti külades lauldigi – oli vaikne pühitsemine. Õpetatud vaataja ütles: tinglikkuse ja elutõe peen sulam. Või: traagilise sisu täiuslik poeetiline vorm. See Mikk Mikiveri loomingus ebaharilik ja erakordne – mozartlikult karge, korraga maine ja ülev lavastus kõlas reekviemina.

Jaan Kruusvalli „Pilvede värvid“ esietendus 8. septembril 1983. Lavastaja Mikk Mikiver, kunstnik Aime Unt, muusikaline kujundaja Viive Ernesaks.

Foto: Hemo Saarne

Eestisse jääjad: Ell – Mari Lill, isa – Rein Aren, ema – Ita Ever

RAAMATUD

9. NÄIDENDIRAAMAT: MADIS KÕIV „LÕPUTU KOHVIJOOMINE“

Madis Kõiv (1929) on füüsik, kirjanik ja filosoof. Ta teadustöö teemaks on tuumafüüsika ja väljade kvantteooria. Eesti teatris on 1990ndaid nimetatud Kõivu-kümnendiks, seda võrd eripärane ja teatrimõtet avardav on tema dramaturgia. Madis Kõiv küsib pingsalt asjade olemuse järele, sulatab sundimatult ühte reaalsust, unenägusid, mälestusi ja kujutelmi. Kuid ta näidendite maailm on ka ülimalt meeleline, täis lõhnu, värve ja helisid, ehedat koomikat ja traagikat.

„Lõputu kohvijoomine“ esietendus Eesti Draamateatri lavastusena endise Heliose (Oktoobri) kino saalis 5. oktoobril 2008, lavastaja Priit Pedajas.

Näidendiraamatu sari tutvustab trükisõnas uusi eesti algupärandeid, mille esmalavastus on Eesti Draamateatris.

Eesti Draamateatri väljand on müügil teatri kassas ja raamatupoodides.